

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

REGIONÁLNÍ HOSPODÁŘSKÁ
KOMORA BRNO

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Řízení pohledávek

REGIONÁLNÍ HOSPODÁŘSKÁ KOMORA BRNO

PROJEKT

Vzdělávání zaměstnanců v odvětví stavebnictví

Registrační číslo projektu: CZ.1.04/1.1.06/33.00005

Školení je financováno z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR

Srdečně Vás vítáme na dnešním semináři

TEMPO TRAINING & CONSULTING s.r.o. poskytuje profesionální služby v oblasti vzdělávání dospělých od roku 1996. Ze dvou školicích center v Ostravě a Praze připravujeme vzdělávací akce pro klienty z celé České republiky. Naše aktivity jsou zaměřeny do oblastí osobnostního, počítačového a jazykového vzdělávání. Naše společnost je akreditována Ministerstvem vnitra ČR. V oblasti počítačových kurzů jsme akreditováni Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Jsme také testovacím střediskem ECDL.

Jedním z hlavních cílů naší společnosti je podpora osobního růstu jednotlivců i celých týmů. K naplnění těchto cílů nám také pomáhá spolupráce s dalšími organizacemi v rámci projektů Evropské unie. Tvorbou a realizací grantových projektů se zabýváme již od roku 1997. V současné době je velká část našich aktivit směřována k rozvoji lidských zdrojů prostřednictvím ESF v ČR ve spolupráci s významnými zaměstnavateli v regionech celé České republiky.

Společnost TEMPO TRAINING & CONSULTING s.r.o. ve spolupráci s realizačním týmem Vaší společnosti připravila tento seminář, který je navržen dle vzdělávacích potřeb účastníků cílové skupiny.

Vážíme si důvěry Vás všech.

A. Obsah

A. Obsah	1
B. Problematika pohledávek obecně	2
C. Systém řízení pohledávek	5
D. Zajišťovací instrumenty	8
E. Řešení nedobytných pohledávek	12
F. Insolvenční zákon, insolvenční řízení	15
G. Nejčastější chyby při nakládání s pohledávkami	25
H. Doporučená a použitá literatura	27

Jedna z právních zásad *pacta sunt servanda*, tedy princip dodržování a plnění smluv, dostává v dnešním obchodním světě poněkud „na frak“. Tento seminář bude o tom, jak donutit ty, jež se touto zásadou neřídí, aby své závazky splnili.

Doufám, že seminář pro Vás bude přínosem.

S pozdravem

Mgr. Veronika Petrová, v. r.

B. Problematika pohledávek obecně

Co je to pohledávka?

Pohledávka je právo, které vzniká jednomu účastníkovi právního vztahu vůči druhému účastníkovi tohoto vztahu. Tyto strany označujeme: věřitel – dlužník. Věřitel je ta strana právního vztahu, která má právo (pohledávku) vůči druhé straně právního vztahu (dlužníkovi). Právo tedy svědčí věřiteli. Obsahem tohoto práva je právo věřitele vyžadovat určité přesně vymezené plnění po dlužníkovi. Na straně věřitele i dlužníka může existovat zároveň i několik různých subjektů. Tyto subjekty mohou být zavázány:

- společně a nerozdílně vůči jednomu věřiteli, tzv. solidární závazek,
- každý za svou část plnění, tzv. dílčí závazek.

Pohledávky mají své právní, daňové a účetní dopady. V tomto textu se budeme zabývat převážně právními dopady.

Jak vzniká pohledávka?

Existuje celá řada důvodů vzniku pohledávky. Typicky vzniká na základě právních úkonů, zejména ze smluv, ale i ze způsobené škody, bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně. Nejtypičtěji však ze smluv, ať už uzavřených podle občanského zákoníku nebo obchodního zákoníku.

Smlouva jako důvod vzniku pohledávky

Uzavírání smluv obecně upraveno v občanském zákoníku. Tato obecná úprava se použije i na smluvní typy upravené v obchodním zákoníku. Existují však odlišnosti, např. v úpravě záručních dob, apod. Smlouva je dvou- a vícestranným právním úkonem. Může být písemná i ústní. U některých typů právních vztahů však zákon povinně předepisuje písemnou formu (např. u prodeje nemovitosti) nebo také může obligátní písemná forma smlouvy vyplývat z jiného právního úkonu stran smlouvy nebo dohodou stran.

Každá smlouva má určité náležitosti, navíc u některých smluvních typů při nedodržení povinných náležitostí smlouvy může být ohrožena platnost smlouvy (a to buď absolutně, tedy že smlouva je od počátku neplatná, nebo relativně, kdy je smlouva neplatná pouze tehdy, dovolává-li se druhá strana její neplanosti). Mezi typické náležitosti smlouvy patří:

- označení stran smlouvy,
- vymezení předmětu smlouvy, tedy samotného plnění,
- platební podmínky,
- dodací podmínky,
- jiná ujednání,
- rozhodčí doložky,
- obchodní podmínky,
- závěrečná ujednání.

Smlouva nesmí být v rozporu se zákonem, ani nesmí obcházet jeho účel. To platí zejména i pro tzv. nepojmenované (inominátní) smlouvy, jež upravují vztahy, které nejsou přesně upraveny některým ze smluvních typů v občanském nebo obchodním zákoníku, nicméně jejich uzavření zákon nevylučuje. Může jít i kombinaci několika smluvních typů do jednoho právního aktu.

Vznik závazků z deliktů

Nejtypičtějším příkladem je závazek k náhradě škody, deliktem je však i nesplnění závazku včas v důsledku čehož může dojít ke vzniku závazku z prodlení. U nesplnění závazku řádně zakládá odpovědnostní závazek z vadného plnění.

Změny závazků

Závazky se samozřejmě mohou vyvíjet v čase. Z hlediska možných změn v závazcích mohou nastat změny:

- v obsahu závazku,
- v osobě dlužníka či věřitele.

Neplatnost, odporovatelnost a neúčinnost smluv

Základní pravidla pro neplatnost smluv obsahuje občanský zákoník, obchodní zákoník navíc upravuje pouze 4 pravidla.

Odporovatelnost upravuje občanské právo, také konkurzní právo. Podstata odporu spočívá v tom, že úspěšný odpor má za následek neúčinnost napadnutého úkonu. Hmotněprávní úprava institutu odporovatelnosti podle ustanovení § 42a občanského zákoníku umožňuje žalovanému založit svoji obranu proti odpůrcí žalobě na tvrzeních a důkazech, že vymahatelná pohledávka žalujícího věřitele vůči dlužníkovi zanikla.

Neúčinnost je taková vlastnost platného právního úkonu, že jeho normální důsledky jsou zákonem omezeny tak, že se určité osobě nebo osobám dovoluje ignorovat právní stav takovým úkonem založený a hledět naň, jako by se úkon vůbec nestal, zatímco ostatní osoby jsou účinky právního úkonu vázány.

Zánik závazku

Závazek je možné splnit zejména jeho splněním, v určitých případech může dojít k zániku i nesplněného závazku.

Vymáhání pohledávky

Pohledávku lze vymáhat, je-li splatná (hovoří se o tzv. „dospělé pohledávce“). Splatností pohledávky vzniká povinnost dlužníka plnit pohledávku. Aby byla pohledávka vymahatelná, je třeba, aby právní úkon, ze kterého pohledávka vyplývá, byl uzavřen v souladu s právem. Konkrétní možnosti vymáhání pohledávek budou probrány v některé z následujících částí těchto skript.

Promlčení, prekluze z hlediska pohledávek

Při vymáhání splatných pohledávek hraje velkou roli čas. Pro uplatnění určité pohledávky a její reálnou vymahatelnost nesmí uplynout doba jejího promlčení, přičemž právo se promlčuje uplynutím doby stanovené zákonem. Úprava promlčecích dob vyplývá z občanského a obchodního zákoníku, přičemž obě úpravy stanoví rozdílně dlouhé lhůty. Některá práva se nepromlčují.

Jedna rada na závěr

Při uzavírání smluv pozor na smluvní vzory. Za celou praxi jsem neviděla dobře napsaný univerzální vzor. Vzory je třeba využít pouze do té míry, že obvykle dobře vypracovaný vzor již obsahuje tzv. esenciální náležitosti smluvních vzorů. Přesto doporučuji vždy konzultovat zákon před tím, než slepě následovat vzory, byť vypracované nejlepšími advokátními kancelářemi.

PRAKTICKÉ CVIČENÍ

Jaké jsou podstatné náležitosti těchto smluvních typů?

V následujícím cvičení jsou zkopírována jednotlivá ustanovení konkrétních právních předpisů. Poznáte ze znění zákona, jaké jsou nezbytné náležitosti smluvních typů, bez nichž by nebyla smlouva platná?

1. Kupní smlouva podle ObZ

§ 409
Základní ustanovení

(1) Kupní smlouvou se prodávající zavazuje dodat kupujícímu movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo k této věci a kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu.

(2) Ve smlouvě musí být kupní cena dohodnuta nebo musí v ní být alespoň stanoven způsob jejího dodatečného určení, ledaže z jednání o uzavření smlouvy vyplývá vůle stran ji uzavřít i bez určení kupní ceny. V tomto případě je kupující povinen zaplatit kupní cenu stanovenou podle § 448.

2. Smlouva o dílo podle ObZ

§ 536

(1) Smlouvou o dílo se zavazuje zhotovitel k provedení určitého díla a objednatel se zavazuje k zaplacení ceny za jeho provedení.

(2) Dílem se rozumí zhotovení určité věci, pokud nespadá pod kupní smlouvu, montáž určité věci, její údržba, provedení dohodnuté opravy nebo úpravy určité věci nebo hmotně zachycený výsledek jiné činnosti. Dílem se rozumí vždy zhotovení, montáž, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části.

(3) Cena musí být ve smlouvě dohodnuta nebo v ní musí být alespoň stanoven způsob jejího určení, ledaže z jednání o uzavření smlouvy vyplývá vůle stran uzavřít smlouvu i bez tohoto určení.

C. Systém řízení pohledávek

Řízením pohledávek se rozumí veškeré činnosti věřitelů směřující k optimálnímu usměrňování jejich pohledávek. Podstatou této činnosti je dosáhnout co nejmenšího počtu a výše pohledávek po době pro splatnost.

V prostředí přetrvávající ekonomické nejistoty je pro firmy nezbytné neustále vyhodnocovat, zda jsou objem kapitálu, který je vázán v pohledávkách, a riziko neplnění ze strany klientů trvale udržovány na optimální úrovni. To platí obecně pro všechny společnosti, ale zejména pro ty firmy, jež jsou pod určitým tlakem, nedosahují předpokládané výkonnosti anebo se odchýlí od obchodního plánu.

Esenciální roli má řízení pohledávek ve společnostech se slabším cash-flow. Tyto firmy musí zajistit, aby všechny pohledávky byly konvertovány na finanční prostředky v co nejkratším časovém úseku, a tím došlo k posílení jejich finanční likvidity.

Předmětem řízení je sledování:

- objemu pohledávek a jejich vývoj,
- struktura pohledávek podle různých hledisek,
- rentabilita pohledávek, tj. jejich výnosnost, resp. přínos k čistému zisku,
- rovnoměrnost či nerovnoměrnost vzniku pohledávek (zejména z pohledu času vzniku pohledávek – např. nárazovost, apod.),
- doba splatnosti pohledávek,
- likvidace pohledávek,
- rizika spojená s pohledávkami.

Do řízení pohledávek patří také veškeré procesy směřující k vymáhání pohledávek. Množství pohledávek, jejich struktura a vymožitelnost ovlivňují každodenní život věřitele, mají vliv na jeho cash flow, tedy likviditu, a nepřímo tak ovlivňují jeho postavení na trhu, včetně jeho postavení vůči konkurentům. Nakládání s pohledávkami je proto třeba upravit tak, aby v ideálním případě nedocházelo k neplnění závazků ze strany dlužníků a závazky nebylo třeba vymáhat. Vymáhání pohledávek je pro věřitele dalším nákladem spojeným s pohledávkou, nicméně lze mu předejít nejrůznějšími opatřeními, včetně tzv. zajišťovacích instrumentů, o nichž bude pohovořeno dále. Řízení pohledávek samozřejmě předpokládá také kvalitní odborný potenciál pracovníků věnujících se péči o pohledávky – neboť je třeba mít důkladný přehled o všech nesplacených pohledávkách věřitele z důvodu určení postupu dalšího nakládání s nimi.

Typické příznaky nutnosti zlepšení systému řízení pohledávek

- vedení nemá včasný a/nebo jasný přehled o pohledávkách na úrovni skupiny,
- stav hotovosti se vyvíjí nepříznivě nebo klesá,
- stav pohledávek roste rychleji než tržby,
- dochází k platební neschopnosti klientů a odběratelů a následnému odpisu pohledávek,
- společnost plánuje faktoringové transakce nebo vydání cenných papírů zajištěných aktivy,
- profil stárnutí dluhů je na nepřijatelné úrovni,
- roste počet soudních sporů a/nebo částečných úhrad,
- pojistitel vypověděl pojištění pohledávek,
- nejsou stanoveny klíčové ukazatele výkonnosti a nejsou zpracovávány příslušné výkazy,
- před expedicí či dodáním zboží nebo služby není posuzována platební schopnost odběratele a neprobíhá kontrola poskytnutého úvěru,
- doba splatnosti pohledávek je vyšší než průměr v daném sektoru nebo zemi,
- dochází ke ztrátám z důvodu rizik specifických pro danou zemi.

Objem pohledávek a jejich vývoj

Objemem pohledávek a jejich vývojem se v tomto případě myslí sledování počtu pohledávek, jejich výše a jejich vývoje v čase. Z tohoto pohledu rozlišujeme následující druhy pohledávek:

- krátkodobé – jedná se o pohledávky, jež v okamžiku, ke kterému je účetní závěrka sestavena, mají dobu splatnosti jeden rok a kratší,
- dlouhodobé – pohledávky, které mají dobu splatnosti delší než jeden rok.

Rentabilita pohledávek

Z hlediska rentability neboli návratnosti pohledávek je třeba brát v potaz schopnost odběratele splnit závazek a náklady věřitele v procesu řízení pohledávek.

Z hlediska schopnosti odběratele plnit své závazky se věřitelům vždy vyplácí mít co nejvíce důvěryhodných a přesných informací o dlužníkovi. Je třeba podotknout, že pořizování těchto informací je spojeno s vysokými náklady. Je vhodné mít informace o dlužníkovi z pohledu následujících 4 kategorií (seřazené sestupně podle dostupnosti, od nejsnáze dostupných):

- identifikace dlužníka – název firmy, adresa, IČ, její právní struktura, majetková struktura, apod. – u těchto informací dochází může v čase docházet k podstatným změnám, jež mohou mít za důsledek nemožnost vymáhání, např. v případě neexistence sídla společnosti, bude prakticky nemožné udržovat korespondenční styk s danou společností, tyto informace lze zjistit z Obchodního rejstříku, jež je přístupný i dálkově na www.rejstrik.cz, resp. www.justice.cz,
- základní hospodářské informace o dlužníkovi – velikost firmy, obratu, počet zaměstnanců managementu, počet zaměstnanců, apod. – tyto informace lze obvykle zjistit z internetových stránek konkrétních firem,
- podrobnější hospodářské informace – např. výkonnost firmy, její zadluženost, platební morálka, apod. – tyto informace lze získat např. z výročních zpráv společností, kontaktem s referenčními věřiteli firmy, apod.,
- informace o tvorbě společné obchodní strategie firem věřitele a dlužníka – tato kategorie předpokládá vysokou úroveň komunikace mezi oběma firmami a výměnu informací.

Náklady věřitele v procesu řízení pohledávek představují veškeré finanční náklady na správu pohledávky od jejího vzniku až po její zánik, ať již splnění závazku ze strany dlužníka či jejím vymožením. Jedná se tedy o režijní náklady související s řízením pohledávek – náklady na prevenci, náklady na monitorování pohledávek již vzniklých a náklady vydané na vymáhání pohledávek. Náklady lze dělit na externí a interní náklady.

Likvidace pohledávek

Z pohledu nakládání s pohledávkami a jejich likvidací rozlišujeme následující druhy pohledávek: běžné, po lhůtě splatnosti, sporné a nedobytné.

Nástroje řízení pohledávek

Při řízení pohledávek lze využít následujících nástrojů:

- důsledné využívání zajišťovacích instrumentů,
- využívání dostupných informací o odběratelích (zde pozor na ukládání dat o dlužnících v souvislosti se zákonem o ochraně osobních údajů, zvláště pokud je dlužníkem fyzická osoba),
- využívání skonta, resp. jiných instrumentů působících na dobrou platební morálku dlužníka,
- ukazatele pohledávek,
- elektronické systémy řízení pohledávek (software).

Inventarizace pohledávek a účetní následky zjištění

Z pohledu řízení pohledávek má esenciální roli i tzv. inventura pohledávek. Účetní jednotky inventarizací zjišťují skutečný stav veškerého majetku a závazků a ověřují, zda zjištěný skutečný stav odpovídá stavu majetku a závazků v účetnictví (v účetních knihách, knihách podrozvahových účtů a v operativní evidenci) a zda nejsou dány důvody pro účtování snížené hodnoty majetku, tedy i pohledávek, zejména účtováním o rezervách, opravných položkách nebo mimořádných odpisech majetku. Pohledávek se týká dokladová inventura. Z tohoto pohledu je nezbytné zejména ověřit existenci pohledávky a také změnu jejího případného ocenění. Cílem inventarizace pohledávek je podat věrný a pravdivý obraz o majetku a jeho

ocenění zachyceném v účetnictví. Mimo to také celkové zjištění stavu pohledávek a zejména pohledávek po splatnosti, na které naváže přístup k jednotlivým právním krokům (viz některá z dalších kapitol).

Obrana před nedobytnými pohledávkami

Nejúčinnější obranou před vznikem nedobytných pohledávek je zabezpečit je již před jejich vznikem nebo v době, kdy vznikají. Cesty zabezpečení pohledávek jsou různé. Rozlišujeme nástroje preventivní, možnosti zajištění pohledávek po splatnosti mimosoudní cestou a zajištění pohledávek po splatnosti soudní cestou. Nejlepší (tj. i nejsnazší a nejméně nákladnou) cestou pro věřitele je vždy preventivní zabezpečení pohledávek pomocí právních institutů, o kterých pojednává příští kapitola.

Přínosy systému řízení pohledávek

Kvalitně nastavený systém řízení pohledávek vede zejména k těmto přínosům:

- rychlá optimalizace peněžních toků do podniku prostřednictvím snížení objemu prostředků vázaných v pohledávkách,
- přísné kontrolní mechanismy uplatňované v oblasti pohledávek pomohou zvýšit celkovou úroveň likvidity,
- stabilizací hotovostní pozice v počáteční fázi získá společnost čas potřebný k vývoji dlouhodobé strategie,
- efektivnější kontrola a řízení pohledávek může snížit, případně eliminovat potřebu dalšího úvěrování,
- lepší správa pohledávek v důsledku použití konzistentního a osvědčeného přístupu.

Jak nastavit systém správy a vymáhání pohledávek?

Pro podnikatele je nevhodnější nastavit systém správy a vymáhání pohledávek tak, aby co nejvíce činností bylo prováděno automatizovaně a tam, kde je zapotřebí specialistů z jiného oboru než je obor podnikatele, najít vhodného partnera a nesnažit se za každou cenu suplovat tyto činnosti z vlastních zdrojů.

PRAKTICKÉ CVIČENÍ

Jak by jste podle Vašeho názoru spravovali následující pohledávky?

Je možné pohledávky dělit podle několika hlediska – subjektu dlužníka, datum splatnosti, výše pohledávky, apod. Jaké řešení zvolíte? Zkuste přemýšlet i nad případnou rentabilitou pohledávky a vliv na budoucí finanční zdraví Vaší společnosti. Které pohledávky dostanou přednost? Seřadte je od nejdůležitějších po nejméně důležité.

1. pohledávka za ABC s.r.o. ve výši 10 000 Kč, splatnost 7.10.2010
2. pohledávka za XYZ a.s. ve výši 1 000 000 Kč splatnost 5.10.2010
3. pohledávka za LPO k.s. ve výši 25 000 Kč splatnost 1.1.2010
4. pohledávka za MKP a.s. ve výši 100 000 Kč splatnost 12.12.2010
5. pohledávka za GHI s.r.o. ve výši 250 000 Kč splatnost 28.10.2010
6. pohledávka za QRS v.s. ve výši 5 000 000 Kč splatnost 11.10.2010
7. pohledávka za ABC s.r.o. ve výši 25 000 Kč splatnost 30.8.2010

D. Zajišťovací instrumenty

Zajišťovací instrumenty vycházejí z potřeb civilizované moderní společnosti. Výběr smluvního partnera závisí na vůli subjektu, který hodlá do právního vztahu vstoupit. Tento subjekt si tak musí klást a v rámci rozboru vlastního rizika zvažovat, zda se mu za jím poskytnuté plnění reálně dostane žádaného a smlouveného protiplnění. Možnost plnění pohledávky je na jedné straně ovlivněna solidností dlužníka a na straně druhé jeho reálnou schopností závazek splnit. Jestliže dlužník není ochoten plnit, může se věřitel přičinit o to, aby byl dlužník k plnění donucen mocensky, z pravidla rozhodnutím soudu. Takto lze však pouze kompenzovat jen nedostatek vůle dlužníka splnit svůj závazek, nikoliv dlužníkovu solventnost. Z důvodu předcházení budoucích problémů s vymáháním pohledávky právo předvídá existenci právních nástrojů, jež umožňují věřiteli „pojistit“ splnění závazku. Zajišťovací instrumenty na druhé straně působí i na dlužníka, jež dříve než převezme povinnost k plnění, musí také zvážit rizika, jež pro něj z vlastní hlavní smlouvy i zajišťovací smlouvy vyplývají.

Zajištění může vznikat právními úkony:

- dvoustrannými – např. zástavní smlouvou nebo ujednáním stran o smluvní pokutě
- jednostranným – např. retence podle občanského zákoníku, uznání závazku, prohlášením ručitele.

Zajištění může vznikat také na základě úředního nebo soudního výroku (typicky zřízení zástavního soudcovského práva na nemovitostech) a také přímo ze zákona (např. vznik zákonného zástavního práva skladovatele na skladované věci nebo dopravce k zásilce).

Existence zajišťovacích instrumentů v právních úpravách

zajišťovací prostředek	OZ	ObZ	obojí
zástavní právo			x
zadržovací právo	x		
uznání závazku		x	
smluvní pokuta			x
ručení			x
bankovní záruka		x	
zajišťovací převod práva	x		
postoupení pohledávky	x		
převzetí dluhu	x		
dohoda o srážkách ze mzdy	x		
jistota	x		
akreditiv			x
inkaso			x
směnka			x
smluvní záloha			x
výhrada vlastnictví			x

Smluvní pokuta, příp. úroky z prodlení

Základní konstrukce smluvní pokuty je taková, že dlužník se zavazuje poskytnout věřiteli plnění pro případ porušení povinnosti, která mu plyne ze smlouvy. Smluvní pokuta mívá nejčastěji podobu jednorázové sankce. Smluvní pokuta je zpravidla určena pevnou částkou, i bez závislosti na plynutí času (tedy jednorázově), a obvykle tudíž nebývá opětujícím se plněním. To může mít význam, pokud strany sjednají sazbu smluvní pokuty, nespecifikují ale období, k němuž se má vztahovat.

Úrok z prodlení naproti tomu zákon, respektive prováděcí předpisy k němu, přiznává věřiteli sazbou z dlužné částky za rok (p. a., per annum). Viz § 1 vládního nařízení č. 142/1994 Sb., jež se podle § 517 odst. 2 občanského zákoníku, respektive § 369 odst. 1 obchodního zákoníku, použije jednotně v celém civilním právu. Podle tohoto ustanovení odpovídá výše úroku z prodlení ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou, zvýšené o sedm procentních bodů.

Uznání dluhu

Závazek může být zajištěn i tím, že jej dlužník uzná. Pak platí vyvratitelná domněnka, že uznaný závazek v uznané výši v době uznání trvá. Jedná se však o funkčně omezený nástroj, jeho funkce je spíše preventivní. Uznání závazku postrádá uhrazovací účinky, nicméně zvyšuje pravděpodobnost budoucího vymožení pohledávky. Uznání závazku posiluje věřitelovu pozici pro další vymáhání pohledávky. Uznání pohledávky je možné ze strany dlužníka i u již promlčené pohledávky. Z právního pohledu se jedná o jednostranný úkon dlužníka, jež nevyžaduje uzavření zvláštní smlouvy. Pro výslovné uznání závazku předepisuje zákona písemnou formu. Výjimečně lze závazek uzнат i konkludentním jednáním dlužníka. Konkludentní uznání závazku se však neprojeví u pohledávky již promlčené. Konkludentním uznáním pohledávky může být např. placení úroků či částečné plnění závazku.

Pojištění

Pohledávku lze i pojistit. Pojištění pohledávek se hojně využíváno v zahraničním obchodě, zejména při obchodu směřujícím do rizikových zemí (např. z důvodu politických událostí). Toto pojištění poskytuje v současné době mnoho společností, které se zároveň zabývají pojištěním plateb. Z těch nejvýraznějších je možné uvést Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (tzv. EGAP), který poskytuje jak komerční pojištění, tak exportní pojištění se zvýhodněním státu.

Záloha

Formou zálohy bývá dlužníkem před datem splatnosti pohledávky zaplacená část nebo i celá pohledávka. Při uplatnění zálohy jako zajišťovacího instrumentu nebývá v praxi obvykle problém, výše zálohy však není stanovena žádným právním předpisem, a proto je zde stěžejní akceptace výše požadované zálohy ze strany budoucího dlužníka. Jedná se o nejhojněji využívaný zajišťovací nástroj. Zálohy se považují za zdanitelné plnění.

Zástavní právo, podzástavní právo

Zástavní právo je v praxi nejčastější zajišťovací institut – zajišťuje se jím povinnost k plnění (k dalším formám zajištění patří např. ručení, dohoda o srážkách ze mzdy apod.). Zástavní věřitel má před ostatními věřiteli prioritní postavení – dochází-li ke zpeněžení zástavy, je to především on, kdo musí být z dosaženého výtěžku na prvním místě uspokojen. Jako zástava může sloužit např. věc, spoluvlastnický podíl na věci, pohledávka, obchodní podíl, předmět průmyslového vlastnictví apod. Musí se jednat o věc, u které zástavci nic nebrání jejímu zcizení a má penězi poměřitelnou hodnotu). Většinou se jedná o věc individuálně určenou (movitou – pak jde o tzv. ruční zástavu, či nemovitou – pak jde o hypotéku). Může jít o věc určenou druhově (např. dle váhy) – pak je nutné, aby je věřitel skladoval odděleně od svých věcí (nesmí dojít ke smíšení) a při zániku zástavního práva musí tutéž věc vrátit zástavci. Zástavní právo se vztahuje i na příslušenství a přírůstky (z plodů jen na ty, které nejsou odděleny). Zástavní právo vzniká na základě smlouvy. Smlouvu uzavírá zástavní věřitel a zástavce (vlastník zastavené věci, zpravidla dlužník, ale může jít i o osobu od dlužníka odlišnou). Smlouva musí být písemná, zástava a pohledávka musí být uvedeny nezaměnitelným způsobem (tzn. den a právní důvod vzniku pohledávky, její předmět a v penězích vyjádřená výše, splatnost, výše úroků a výše úroků z prodlení).

Podzástavní právo není jako institut příliš často využíváno, a to pravděpodobně kvůli komplikovanosti vztahů, které se mohou laikovi na první pohled zdát zbytečně chaotické. Právní úpravu podzástavního práva obsahuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve svých ustanoveních § 173 a 174.

Zadržovací právo

Zadržovací (retenční) právo je právní institut, jehož podstatou je oprávnění držitele cizí movité věci, kterou má legálně u sebe v držbě, zadržet ji k zajištění své splatné pohledávky vůči vlastníku takové věci, či, šířeji řečeno, vůči osobě (i nevlastníku), které by jinak takovou věc byl povinen vydat. Současná právní úprava zadržovacího (retenčního) práva je obsažena v ustanoveních § 170 - 179 občanského zákona. Zadržovací právo vznikne jednostranným úkonem oprávněné osoby, kterým vyjadřuje svou vůli zadržet věc. Oprávněná osoba je povinna bez zbytečného odkladu vyrozumět dlužníka o zadržení věci a jeho důvodech; jestliže smlouva, na jejímž základě má věc u sebe, byla uzavřena písemně, musí být i vyrozumění písemné.

Ručení

Ručení je rovněž často používaným zajišťovacím instrumentem. Umožňuje věřiteli pro případ, že dlužník nebude řádně a včas plnit svůj dluh, obrátit se na ručitele a žádat, aby za dlužníka plnil on. K ručení je třeba smlouvy mezi ručitelem a věřitelem, pro kterou zákon nepředepisuje zvláštní formu. Písemné však musí být prohlášení ručitele, že závazek za dlužníka splní. Až teprve tímto prohlášením vzniká ručitelství závazek. Souhlas dlužníka s ručením není třeba, ale v praxi je nejčastějším případem ten, kdy ručitele nabízí právě dlužník, který má zájem na tom, aby mu věřitel poskytl určité prostředky. Jinak ale ručení může vzniknout i bez vědomí dlužníka.

Bankovní záruka, neboli garance

Bankovní záruka patří k oblíbeným zajišťovacím prostředkům. Její právní úpravu naleznete v § 313 až 322 obchodního zákoníku. Bankovní záruka je takzvaným absolutním obchodem. To znamená, že se na vztahy z bankovní záruky výlučně použijí ustanovení obchodního zákoníku. Bankovní záruka patří mezi takzvané „bankovní obchody“, což jsou obchodní právní vztahy, u nichž jedním z účastníků musí být vždy banka nebo osoba s příslušným oprávněním. V případě bankovní záruky banka vystupuje vždy na straně ručitele. S ohledem na skutečnost, že na straně ručitele v případě bankovní záruky vystupuje banka, jedná se o jeden z nejistějších zajišťovacích prostředků. Na druhou stranu ovšem za její poskytnutí si banky účtují vysoké poplatky a dlužníci jsou posuzováni dle stejných pravidel jako u poskytování úvěru. Bankovní záruku lze použít na peněžní i nepeněžní pohledávky. Existují tzv. platební a neplatební bankovní záruky. Bankovní záruka je vlastně druhem ručení. Právní úprava ručení obsažená v obchodním zákoníku se pro bankovní záruku použije podpůrně v těch případech, kdy obchodní zákoník pro bankovní záruku danou věc neupravuje.

Dokumentární akreditiv

Dokumentární akreditiv představuje neodvolatelný abstraktní závazek vystavující banky poskytnout určité peněžní plnění beneficiantovi (nejčastěji se jedná o exportéra) proti předložení požadovaných dokumentů a splnění dalších akreditivních podmínek. Vystavující banka nese riziko svého klienta - příkazce (nejčastěji se jedná o importéra). Z toho plyne nutnost řízení tohoto rizika, vystavující banka se proto snaží o omezení svého závazku stanovením maximální částky akreditivu (popř. rámce), lhůtou platnosti, přesnou formulací akreditivních podmínek a zajišťovacími instrumenty (zástava termínovaného vkladu, zástava nemovitostí, pohledávek apod). Vystavení importního/odběratelského akreditivu vyžaduje schválení limitu pro takové obchody ze strany vystavující banky a podpis smlouvy (jednorázové nebo rámcové) mezi vystavující bankou a příkazcem.

Dokumentární inkaso

Tento zajišťovací instrument je typicky používán v zahraničním obchodě. Představuje příkaz věřitele bance dlužníka, aby pro něj vyinkasovala plnění proti předání dokumentů. Používá se zejména u kupní smlouvy, při níž je potřeba kupujícímu předat dokumenty vztahující se ke kupovanému zboží. Prodávající se předáním dokumentů až po skutečném uhrazení plné kupní ceny zajišťuje proti neplnění ze strany dlužníka. Dokumentární inkaso je tedy ve své podstatě operace banky na základě příkazu jejího klienta obstarat vydání dokladů opravňující k dispozici s dodaným zbožím třetí osobě proti zaplacení peněžní částky.

Postoupení pohledávek, tzv. cese

V tomto případě se jedná o změnu příslušnosti hospodařit s pohledávkou, tedy o změnu vlastnického práva k pohledávce. Lze ji realizovat i před lhůtou splatnosti formou faktoringu a forfaitingu (viz dále) nebo po lhůtě splatnosti. V praxi se nejčastěji setkává se specializovanými firmami zabývajícími se obchodem s pohledávkami a jejich následným vymáháním. To, zda je pohledávka před či po době splatnosti, určuje také její reálnou prodejní cenu. Pohledávku lze postoupit i bezplatně. Je třeba uzavřít smlouvu.

Factoring (nebo také česky faktoring)

Definice factoringu říká, že je to jedna z forem krátkodobého financování, založená na odkupu krátkodobých pohledávek z obchodního styku před dobou jejich splatnosti, představuje tak případ cese pohledávky před vypršením doby splatnosti pohledávky. Pohledávka v tomto případě ještě není „dospělá“ a věřitel se pohledávky zbavuje ještě před tím, než se dlužník dostal do prodlení. Předností factoringu je jeho pružnost bez složitých schvalovacích procedur a nutnosti běžného bankovního jistění. Rozlišujeme regresní a bezregresní factoring.

Forfaiting

Forfaiting se týká pohledávek se splatností minimálně 90 a výše dnů, ve většině případů jsou za zahraničním subjektem, jsou denominovány ve volně směnitelné měně, mají vyšší nominální hodnotu a musí být zajištěné (zpravidla směnkou, bankovní zárukou nebo dokumentárním akreditivem). Forfaitují se zpravidla jednotlivé pohledávky.

Směnka

Nástrojem zajištění pohledávek sui genesis může být i směnka. Celá úprava směnečného práva je natolik složitá, že svým rozsahem přesahuje informační poslání těchto skript. Z tohoto důvodu se omezím pouze velmi zjednodušený pohled na problematiku směnky. Směnka je úvěrový cenný papír, sepsaný přesně stanovenými údaji, ze kterého vyplývá dlužnický závazek, který dává majiteli směnky nesporné právo požadovat ve stanovenou dobu stanovenou částku. Konkrétní forma naopak stanovená není (při splnění faktických náležitostí by platila i na pivním tácku).

PRAKTICKÉ CVIČENÍ

Příprava zajišťovacích nástrojů do smluv

Jaké zajišťovací instrumenty byste použily do následující smluvních typů? Je třeba zvažovat, jaká rizika při transakci hrozí. Změnila se by volba zajišťovacího instrumentu, pokud by došlo ke změně hodnoty závazku z nepatrné na vysokou?

- Kupní smlouva
- Smlouva o dílo
- Licenční smlouva
- Smlouva o opatrování věci
- Smlouvy o přepravě věci
- Smlouva o úvěru

E. Řešení nedobytných pohledávek

Z pohledu řešení problému, co s nesplacenými pohledávkami, rozlišujeme vymáhání soudní a mimosoudní.

Mimosoudní vymáhání

Za nástroje mimosoudního vymáhání pohledávky považujeme: upomínky, inkasní kanceláře, uznání závazku, notářský zápis, zajištění pohledávky exekuční zápisem, zápočet pohledávek, postoupení pohledávek, rozhodčí řízení a mediační řízení.

Upomínky

V případě splatných pohledávek se v praxi nejčastěji postupuje tak, že nejprve věřitel sám zkouší kontaktovat (telefonicky, písemnou formou) dlužníka a upomíná ho o úhradu, zjišťuje důvody opoždění platby, případně nabízí splátkový kalendář, zjišťuje možnosti úhrady pohledávky ze strany dlužníka formou postoupení jeho vlastní pohledávky, započtením, slevou z ceny atd. Pokud selže i tento způsob vymáhání zasílají se ostřeji formulované upomínky, dochází k vyčíslení úroků z prodlení, smluvní pokuty, atd. Odstoupení věřitele od trvání na platbě těchto sankcí může později sloužit jako motivace dlužníka uhradit závazek. Dochází také na upozornění o dalším postupu v případě neuhrazení pohledávek, zejména předání vymáhání advokátní kanceláři.

Vzor 3. upomínky – také známé jako předsoudní upomínka

Hlavička dopisu (komu, k jakému dopisu, faktuře, apod.)

Věc: Upomínka č. 3 - pokus o smír

Již po dvakrát jsme Vás upomínali o zaplacení fa č. 1501220081 na částku: 5.400,-- Kč, ze dne2009, která byla splatná2009!

Věříme, že naši pohledávku uhradíte obratem, nejpozději do (lhůta max 5 dnů) 2009. Celkovou částku faktury zvyšujeme o penále ve výši Kč a o upomínací výdaje ve výši Kč.

Pokud ani v tomto termínu fakturu neuhradíte, budeme nuceni podstoupit nezbytné právní kroky a dlužnou částku vymáhat soudně a následně prostřednictvím exekutorského úřadu!

.....
podpis

Zápočet pohledávek

V případě, že ve vzájemném vztahu dvou osob se dlužník stane zároveň věřitelem pro jiný dluh, pak je možné uvažovat o započtení vzájemných pohledávek - tedy zjednodušeně řečeno o možnosti, že by z těchto vzájemných pohledávek vznikla pohledávka jedna, ve výši rozdílu mezi těmito dvěma původními pohledávkami. Existují však určitá omezení, které pohledávky lze započíst a které nikoliv, případně i některá časová omezení, kdy pohledávku započíst (už nebo ještě) nejde. Rovněž je vhodné si povšimnout rozdílu mezi možnostmi započtení v režimu občanského zákoníku a v režimu zákoníku obchodního.

Inkasní kanceláře

Jednoduše řečeno, inkasní kanceláře jsou specializované firmy na vymáhání/inkaso pohledávek, které za Vás udělají vše potřebné k vymožení pohledávky od dlužníků. Specialisté, kteří v nich pracují, umí jednat s dlužníky a mají v tom praxi. Používají osvědčené postupy. Hlídnou důležité termíny, např. promlčení apod. Kvalitní inkasní kanceláře nabízí většinou nejen inkaso pohledávek, ale i kompletní správu pohledávek, jako je vyplňování formulářů pro soud, zajišťování informací pro exekuci, jednání s právníky, apod. Inkasní kanceláři je možné předat i ty pohledávky, u nichž již došlo k částečnému plnění.

U jednání s inkasní kanceláří je třeba vzít potaz to, že touto metodou vymáhání se nestaví promlčecí lhůta pohledávky. Pokud tedy inkasní kancelář nekoná, nebo nekoná řádně a včas, může během procesu vymáhání dojít k promlčení celé pohledávky. Proto je nutné být u jednání s těmito kancelářemi obezřetný a do smlouvy s kanceláří rozhodně vložit ustanovení o náhradě škody v případě pochybení ze strany inkasní kanceláře nebo jejich zaměstnanců.

Notářský zápis

Notářský zápis je jednou z forem uznání závazku, tj. uznání dluhu dlužníkem. Notářský zápis je právním zajištěním dluhu. To znamená, že v případě, že dlužník nezaplatí svůj dluh, je notářský zápis vykonatelný. Jeho podstatou je dohoda, kterou se účastník zaváže splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka, v níž svolí, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí (exekuce), jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti je exekučním titulem dle § 274 odst. 1 písm. e) občanského soudního řádu. V případě nezaplacení dlužníkem notářský zápis je vykonatelný tzn., že věřiteli je umožněno vedení exekuce proti dlužníkovi na základě žádosti věřitele již bez další žaloby.

Mediační řízení

Mediace je metoda rychlého a kultivovaného mimosoudního řešení sporů a konfliktů za asistence třetí neutrální strany, která vede jednání sporných stran k tvorbě vzájemně přijatelné dohody. Jedná se o neformální proces řešení konfliktů, ve kterém jsou obě strany přítomny dobrovolně. V průběhu mediačního procesu zprostředkovává profesionál na řešení konfliktů, tzv. mediátor, vzájemnou výměnu informací, které doposud strany neznaly nebo které nemohly být z nejrůznějších důvodů sděleny. Napomáhá zúčastněným stranám definovat společně i rozdílné zájmy a usnadňuje nalezení oboustranně přijatelného řešení ve všech předmětech jednání. Zároveň pracuje i s emocemi stran tak, aby zajistil oboustranný respekt zúčastněných a vzájemné porozumění dané situaci.

Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení (někdy též arbitráž) je mimosoudní způsob řešení sporů nezávislými a nestrannými rozhodci, který bývá využíván jako náhrada civilního procesu při řešení majetkových sporů. Rozhodčí řízení je neveřejné, což je spolu s jeho rychlostí a často i nižšími náklady ve srovnání s běžným soudním řízením považováno za jeho největší výhody. V rozhodčím řízení je možné řešit spory, pokud se na tomto způsobu jejich řešení shodly všechny smluvní strany. Takováto dohoda stran se nazývá rozhodčí smlouva nebo rozhodčí doložka (pokud je integrována do smlouvy hlavní).

Pokud selže i tento poslední smírný pokus, dochází k vymáhání pohledávky soudní cestou, tzn. formou státního donucení.

Soudní vymáhání

Za nástroje soudního vymáhání pohledávek považujeme: soudní řízení, uplatnění pohledávky v insolvenčním řízení a exekuční řízení.

Soudní řízení

Soudním řízením se myslí použití takových procesních prostředků, jež dlužníka donutí plnit jeho závazky. V oblasti vymáhání pohledávek probíhá soudní vymáhání vždy v civilním soudnictví. V civilním soudnictví se řeší veškeré spory vzešlé z právních vztahů založených na základě civilních právních předpisů (jímž je občanský zákoník, pracovní zákoník, obchodní zákoník, zákon o rodině, a na ně navázaných právních předpisů), pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Civilní proces je postup rozhodujícího orgánu, účastníků řízení a dalších zúčastněných subjektů při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů a jiných právních věcí. Postup soudů při projednávání a rozhodování sporů je formálně upraven procesním předpisem, jímž je zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). Předpokladem pro zahájení řízení je žaloba, která musí splňovat

náležitosti dle § 79 OSŘ. V žalobě je nutno označit věc, které se žaloba týká. V žalobě musí být uvedeno, čeho se žalobce domáhá (tzv. žalobní petit), tedy vlastně vyjádření toho, jak má soud rozhodnout. Petit musí být přesný, určitý a srozumitelný. Vymezení práv a jim odpovídajících povinností musí být v žalobním petitu provedeno tak přesně, určitě a srozumitelně, aby po jeho převzetí do výroku rozhodnutí bylo rozhodnutí vykonatelné. Soud totiž nemůže účastníkům přiznat jiná práva a uložit jim jiné povinnosti, než jsou v žalobním petitu navrhovány. Proto musí ve svém rozhodnutí žalobní petit zcela vyčerpat. Soud může překročit návrhy účastníků pouze tehdy, jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu, nebo jestli z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. V souvislosti s žalobou je důležité také zmínit soudní poplatek, který je dle zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, povinen v případě návrhu na peněžité plnění platit žalobce při podání žaloby.

Exekuční řízení

Vykonávací (exekuční) řízení sleduje realizaci toho, co bylo shledáno právem (v řízení nalézacím) v případě, že nedošlo k dobrovolnému plnění po pravomocnosti soudního rozsudku. Prostřednictvím vykonávacího řízení dochází k donucení (výkonu práva) i proti vůli toho, kdo měl právní povinnost k plnění. Soud tedy musí nejdříve vydat v dané věci rozsudek, případně platební rozkaz, tzn. nalézt právo - provést řízení nalézací. Po vydání takového exekučního titulu má oprávněný vůči povinnému určité právo, které mu bylo přiznáno. Neplní-li povinný po vydání exekučního titulu dobrovolně, pak může oprávněný podat návrh na zahájení vykonávacího řízení - exekuce. Bez takového návrhu nelze vykonávací řízení zahájit.

Poznámka na závěr

Pokud jsou v postavení věřitele státní orgány nebo orgány územně samosprávných celků, upravují postup vymáhání pohledávek, resp. využívání vymáhacích nástrojů, zvláštní právní předpisy. U státu je to zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon přikazuje věřiteli, jímž je stát, organizační složka státu nebo státní organizace, využít všech dostupných právních postupů k vymožení pohledávky. Upravuje také zvláštní postupy nakládání s nedobytnou pohledávkou.

PRAKTICKÉ CVIČENÍ

Praktický nácvik vymáhání pohledávek

Jak byste postupovali v následujícím případě? Jak byste vymáhali nesplacenou pohledávku. Dnes je 6.10.2010. Jaké kroky byste činili mezi 1.4.2010 a dneškem? Předpokládejme, že ani mimosoudním vymáháním byste nedosáhli úspěchu. Pokuste se napsat jednoduchou žalobu vycházející z následující situace. Postupujte podle vzoru, jež byl uveden výše, a nezapomeňte na všechny podstatné náležitosti žaloby.

Dne 1.1.2010 jste uzavřeli kupní smlouvu se společností ABC s.r.o., jejímž předmětem byl prodej počítačového softwaru na řízení pohledávek společnosti ABC. Termín dodání díla byl stanoven na 1.4.2010. Software byl z Vaší strany dodán včas. Kupujícím byly namítány vady zboží. Nicméně k odstranění vad došlo. ABC měla zaplatit částku 1 000 000 Kč vč. DPH do 30ti dnů od převzetí zboží. Společnost nezaplatila.

F. Insolvenční zákon, insolvenční řízení

Právní úprava úpadkového práva má v českých zemích právní tradici již od 17. století. Během socialismu bylo insolventní právo upraveno jen kuse v podobě tzv. exekuční likvidace a později tzv. likvidace majetku; v praxi nebylo užíváno. Klasické insolvenční řízení bylo do československého právního řádu navrženo zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, který byl od 1. ledna 2008 nahrazen stávajícím insolvenčním zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, a podstatným způsobem změnil způsob řešení úpadku dlužníka. Insolvenční řízení je obecně jakékoliv zvláštní soudní řízení, jehož předmětem je projednání úpadku a jeho řízení. V ČR se pojmem insolvenční řízení rozumí v současnosti řízení podle insolvenčního zákona. Insolvenční řízení je druhem občanského soudního řízení. Jeho charakteristickou zvláštností je to, že v sobě zahrnuje jak prvky řízení nalézacího, tak i řízení vykonávacího. K tomu, aby insolvenční řízení mohlo proběhnout, není třeba exekučního titulu.

Struktura insolvenčního zákona

Část první „OBEČNÁ ČÁST“

Hlava I „Základní ustanovení“

Obsahuje základní ustanovení, jako je vymezení předmětu úpravy, definice základních pojmů a především pojmu úpadek, stanovení základních způsobů řešení úpadku a základní zásady insolventního řízení. Jsou zde vymezeny rovněž výjimky z působnosti tohoto zákona a konečně v § 7 se upravuje subsidiární použití občanského soudního řádu.

Hlava II „Procesní subjekty“

Tato hlava definuje jednotlivé procesní subjekty, které jsou uvedeny taxativním výčtem v úvodu v § 9. Následující ustanovení pak přináší definiční vymezení jednotlivých procesních subjektů, tedy především insolvenčního soudu (§ 10 a násl.), účastníků řízení (dlužník a věřitelé, § 14 a násl.), insolvenčního správce a dalších správců (§ 20 a násl.). Díl 4 ustavuje specifický institut věřitelských orgánů (kterými jsou schůze věřitelů a věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů) a procesní pravidla jejich fungování. Díl 5 pak dává procesní způsobilost a upravuje povinnost státnímu zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo incidenčního sporu, a rovněž likvidátorovi dlužníka.

Hlava III „Ustanovení o insolvenčním řízení“

Tato hlava zavádí zvláštní procesní úpravu insolvenčního řízení. Jedná se tak o lex specialis k OSŘ. Předmětem úpravy je zde doručování, procesní pokuty, nařizování jednání, provádění dokazování, zvláštní úprava rozhodování insolvenčních soudů a konečně možnost opravných prostředků.

Hlava IV „Projednání úpadku a rozhodnutí o něm“

Poslední znění této hlavy je účinné až od 1.1.2012. Obsahuje podrobná procesní pravidla insolvenčního řízení. Řeší se zde zahájení řízení a účinky s tímto zahájením spojené, náležitosti insolvenčního návrhu a konstituuje se zvláštní institut návrhu na vyhlášení moratoria. Dále se zde upravuje projednání insolvenčního návrhu, stanovení způsobu řešení úpadku či rozhodnutí o tom, že dlužník není v úpadku, a rovněž je upraven institut incidenčních sporů.

Hlava V „Věřitelé a uplatňování pohledávek“

Rovněž u této hlavy je poslední znění účinné až od 1.1.2012. Tato hlava se dotýká postavení věřitelů, způsobu přihlašování jejich pohledávek spolu s náležitostmi přihlášky pohledávky a rovněž se zde upravuje přezkoumávání přihlašovaných pohledávek.

Hlava VI „Majetková podstata“

Tato část definuje majetkovou podstatu dlužníka, tedy především její rozsah a obsah, dále upravuje pořizování soupisu majetkové podstaty, instituty vyloučení a vynětí z majetkové podstaty a rovněž nakládání s majetkovou podstatou.

Hlava VII „Neplatnost a neúčinnost právních úkon“

Tato hlava obsahuje speciální ustanovení o právních úkonech týkajících se majetku či závazků dlužníka, a to zvláštní ustanovení o jejich neplatnosti a ustanovení o neúčinnosti.

Část druhá „ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU“

Zvláštní část zákona již podrobně upravuje jednotlivé způsoby řešení úpadku, a to v pěti hlavách. Dotýká se tak tří základních způsobů řešení úpadku – konkursu (**Hlava I**), reorganizace (**Hlava II**) a oddlužení (**Hlava V**). Dále se zde zvláštním způsobem upravuje úpadek finančních institucí (**Hlava IV**). **Hlava III** obsahuje zvláštní ustanovení o vyloučení účinků tohoto zákona na některé případy použití peněžních prostředků z účtu dlužníka, povinnosti platebních systémů zpracovat příkazy dlužníka a dále na některé případy zajištění poskytnutého dlužníkem.

Část třetí „SPOLEČNÁ USTANOVENÍ“

Hlava I „Insolvenční rejstřík“

V této hlavě se zavádí insolvenční rejstřík, jehož správcem je Ministerstvo spravedlnosti, a stanovují se pravidla jeho fungování.

Hlava II „Vztah ke státům Evropské unie“

Tato hlava řeší mezinárodní kontext vedení insolvenčního řízení, když především reflektuje přímou použitelnost práva EU v této věci.

Hlava III „Závěrečná ustanovení“

Hlava obsahuje zmocňovací, přechodná a zrušovací ustanovení.

Předmět úpravy IZ

Je stanoven v ust. § 1 insolvenčního zákona (dále jen „IZ“) následovně: Zákon upravuje

- řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnických věřitelů,
- oddlužení dlužníka.

Právní úprava IZ se tak zaměřuje na řešení majetkových poměrů dlužníka v celé jejich šíři. Cílem insolvenčního řízení je rozhodnout o vhodné volbě způsobu řešení úpadku či hrozícího úpadku dlužníka tak, aby došlo k optimálnímu řešení majetkových vztahů dlužníka ve vztahu k věřitelům, jakožto osobám dotčeným dlužnickým úpadkem nebo hrozícím úpadkem.

Vymezení základní pojmů, s nimiž zákon operuje

Pro účely IZ se zavedly následující legislativní zkratky:

- insolvenční řízení je soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení,
- insolvenční soud je soud, před nímž probíhá insolvenční řízení,
- insolvenční návrh u insolvenčního soudu je podaný návrh na zahájení insolvenčního řízení,
- incidenční spor jsou spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví IZ, projednávané v rámci insolvenčního řízení,
- majetkovou podstatou je majetek určený k uspokojení dlužnických věřitelů,
- osobou s dispozičními oprávněními je osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá,
- zajištěným věřitelem je takový věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy,
- přihláškou pohledávky je procesní úkon, kterým věřitel uplatňuje uspokojení svých práv v insolvenčním řízení,

- insolvenčním rejstříkem je informační systém, který obsahuje údaje podle IZ,
- společným zájmem věřitelů je zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku; tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů,
- finanční institucí se rozumí banka, spořitelna a úvěrní družstvo, instituce elektronických peněz, pojišťovna a zajišťovna, a za dále stanovených podmínek vyplývajících z IZ i některé další osoby.

Úpadek

Dlužník je v úpadku, jestliže má

- více věřitelů a
- peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- tyto závazky není schopen plnit (dále jen "platební neschopnost").

Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže

- zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
- není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1 (tedy seznam dlužníkovy majetku včetně jeho pohledávek s uvedením svých dlužníků, seznam jeho závazků s uvedením jeho věřitelů a seznam dlužníkových zaměstnanců), kterou mu uložil insolvenční soud.

Je třeba vycházet z toho, že všechny výše popsané právní domněnky jsou vyvratitelné. Pojem „podstatné části peněžitých závazků“ se rozumí takový rozsah, jež je k hospodářské činnosti dlužníka podstatný. Obvykle musí jít o výraz exces oproti obvyklému způsobu hospodaření, tedy řádnému a prováděnému s péčí dobrého hospodáře.

Způsoby řešení úpadku

Způsobem řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka v insolvenčním řízení (dále jen "způsob řešení úpadku") se rozumí

- konkurs,
- reorganizace,
- oddlužení a
- zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů (např. ust. § 367 an. IZ).

Za způsob řešení úpadku lze dále považovat:

- moratorium ve smyslu ust. § 115 IZ,
- nepatrný konkurs dle ust. § 314 IZ, mající likvidační charakter řízení.

Rozhodnutím insolvenčního soudu o způsobu řešení úpadku se rozumí,

- jde-li o konkurs nebo o některý ze zvláštních způsobů řešení úpadku, rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka (dále jen "rozhodnutí o prohlášení konkursu"),
- jde-li o reorganizaci, rozhodnutí o povolení reorganizace a
- jde-li o oddlužení, rozhodnutí o povolení oddlužení.

Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

- nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;
- věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

Zásady insolvenčního řízení slouží jako výkladová pravidla tam, kde IZ umožňuje rozhodování z většího množství variant řešení, v tom případě je dána povinnost vybrat takové, jenž se nejvíce blíží pojetí zásad insolvenčního řízení.

Výjimky z působnosti zákona

IZ nelze použít, jde-li o dlužníka, jímž je stát, územní samosprávný celek, Českou národní banku, Všeobecnou zdravotní pojišťovnu České republiky, Fond pojištění vkladů, Garanční fond obchodníků s cennými papíry, veřejné neziskové ústavní zdravotnické zařízení, zřízené podle zvláštního zákona, veřejná vysokou školu, nebo právnická osoba, jestliže stát nebo vyšší územní samosprávný celek před zahájením insolvenčního řízení převzal všechny její dluhy nebo se za ně zaručil. Na tyto dlužníky nelze IZ použít nikdy, nicméně lze na ně použít exekuci. V případě, že dojde k podání insolvenčního návrhu, je skutečnost, že jako dlužník je označen některý výše jmenovaný subjekt, důvodem pro zamítnutí insolvenčního návrhu. Nicméně situace, že by se některý z výše uvedených subjektů dostal do úpadku nebo hrozícího úpadku, je spíše ojedinělá.

Použití OSŘ

Pro insolvenční řízení a pro incidenční spory se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení. V tomto ohledu má tedy OSŘ postavení právní úpravy obecné k insolvenčnímu řízení. Pro určení věcné a místní příslušnosti soudu, který rozhoduje v insolvenčním řízení a v incidenčních sporech, platí ustanovení občanského soudního řádu, IZ neobsahuje zvláštní ustanovení o příslušnosti soudů. Úprava OSŘ je proto zcela autonomní.

Subjekty insolvenčního řízení

Subjekty insolvenčního řízení jsou následující:

- insolvenční soud,
- dlužník,
- věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku,
- věřitelské orgány,
- insolvenční správce, popř. další správce,
- státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu,
- likvidátor dlužníka.

Procesní nástroje obsažené v IZ

IZ obsahuje odlišnou úpravu některých procesních nástrojů oproti OSŘ. Odlišně je upraveno:

- doručování (§§ 71 – 80 IZ), jež je přísněji upraveno než OSŘ z důvodu zachování vyšší pružnosti insolvenčního řízení,
- pořádková pokuta,
- ústní jednání – zde je projevna zásada písemnosti insolvenčního řízení, tzv. ústní jednání soud nařídí jen tehdy, stanoví-li to zákon, nebo jestliže to považuje za nutné,
- dokazování - v insolvenčním řízení je insolvenční soud povinen provést i jiné důkazy potřebné k osvědčení dlužníkovu úpadku nebo jeho hrozícího úpadku, než byly účastníky navrhovány,
- forma rozhodnutí - insolvenční soud rozhoduje v insolvenčním řízení usnesením, což je nejmarkantnější rozdíl oproti jiným druhům civilního řízení.

Příklady nejdůležitějších lhůt vyplývajících z IZ

Dlužník, který je podnikatelem, může do 7 dnů od podání insolvenčního návrhu, a jde-li o insolvenční návrh věřitele, do 15 dnů od jeho doručení insolvenčním soudem, navrhnout insolvenčnímu soudu vyhlášení moratoria, jinak je odmítnut. Návrh na povolení oddlužení musí dlužník podat zároveň se svým insolvenčním návrhem nebo do 30ti dnů ode dne doručení věřitelského insolvenčního návrhu, jinak je odmítnut a je rozhodnuto o způsobu řešení úpadku konkursem. Příhlášky pohledávek musí být uplatněny nejpozději do uplynutí lhůty stanovené v rozhodnutí o úpadku, jinak se k nim nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují. Věřitelé nevykonatelné pohledávky, která byla popřena insolvenčním správcem, mohou uplatnit své právo žalobou na určení u insolvenčního soudu do 30 dnů od přezkumného jednání (pokud věřitel nebyl přítomen na přezkumném jednání, uplyne mu tato lhůta až po 15 dnech od doručení vyznění o popření pohledávky); nedojde-li žaloba ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu, k pohledávce popřené co do pravosti se nepřihlíží, pohledávka popřená co do výše nebo pořadí je v takovém případě zjištěna ve výši nebo pořadí uvedeném při jejím popření. Osoby, které tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu majetkové podstaty zahrnut proto, že to vylučuje jejich právo k majetku nebo že tu je jiný důvod, pro který neměl být zahrnut do soupisu, se mohou žalobou podanou u insolvenčního soudu domáhat rozhodnutí, že se tento majetek vylučuje z majetkové podstaty. Pokud tak neučiní ve lhůtě 30 dnů od doručení vyznění o soupisu majetku, platí, že označený majetek byl do soupisu pojat oprávněně.

Průběh insolvenčního řízení

Insolvenční řízení probíhá ve čtyřech stádiích (fázích):

1. Zahajovací fáze
2. Zjišťovací fáze
3. Rozhodnutí o úpadku
4. Způsoby řešení úpadku – konkurs nebo reorganizace

V rámci insolvenčního řízení může insolvenční správce vyzvat k součinnosti i jiné orgány veřejné správy (zejména katastrální úřady, notáře, soudní exekutory, osoby vedoucí evidenci cenných papírů, finanční instituce, provozovatele telekomunikačních služeb, provozovatele poštovních služeb a jiné osoby zabývající se přepravou zásilek, vydavatele tisku a dopravce). Součinnost těmito orgány je insolventnímu správci poskytnuta na jeho písemnou žádost a bez zbytečného odkladu. IZ upravuje rozsah součinnosti těchto orgánů.

Všechny vzory podání uskutečňovaných v rámci insolvenčního řízení je možné najít na webové adrese (příhlášku pohledávky můžete také nalézt v příloze těchto skript):

<http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-info-prevence-upadku/formulare-vzory.html>

Ať už podává návrh dlužník nebo věřitel, musí být jasně specifikováno, kdo je navrhovatel a kdo dlužník a proč existuje předpoklad úpadku. Návrh musí směřovat na krajský soud, v jehož obvodu má bydliště nebo sídlo dlužník. Je-li podáno nesprávněmu soudu, soudy si mezi sebou návrh přepošlou.

Se zahájením insolvenčního řízení jsou spojeny následující účinky:

- pohledávky a jiná práva týkající se majetkové podstaty nemohou být uplatněny žalobou, lze-li je uplatnit přihláškou,
- právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku ve vlastnictví dlužníka nebo majetku náležejícího do majetkové podstaty, lze uplatnit a nově nabýt jen za podmínek stanovených IZ, to platí i pro zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech, které bylo navrženo po zahájení insolvenčního řízení,
- výkon rozhodnutí či exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty, lze nařídít, nelze jej však provést.,
- příp. jiné účinky stanovené zákonem (např. účinky na nakládání s majetkem ze strany dlužníka, k možnostem započtení pohledávky věřitele a dlužníka, stavění promlčecích lhůt).

Věřitelé dlužníka jsou od zahájení insolvenčního řízení oprávněni uplatnit v něm své pohledávky přihláškou, a to i v případě, že insolvenční soud ještě nezveřejnil výzvu k podávání přihlášek. Přihlášku pohledávky však mohou podat i zároveň s insolvenčním návrhem.

Insolvenční návrh, který neobsahuje všechny náležitosti nebo který je nesrozumitelný anebo neurčitý, insolvenční soud odmítne, jestliže pro tyto nedostatky nelze pokračovat v řízení; učiní tak neprodleně, nejpozději do 7 dnů poté, co byl insolvenční návrh podán. Nebude-li insolvenční návrh ve stanovené lhůtě doplněn, insolvenční soud jej odmítne. Insolvenční navrhovatel může vzít insolvenční návrh zpět až do vydání rozhodnutí o úpadku nebo do právní moci jiného rozhodnutí o insolvenčním návrhu. Skutečnosti, na jejichž základě insolvenční soud rozhoduje, musí být v rámci projednání insolvenčního návrhu osvědčeny. Tímto se rozumí osvědčení podmínek pro rozhodnutí o úpadku dlužníka vycházející ze skutkových tvrzení a důkazních návrhů navrhovatele.

Účinky rozhodnutí o úpadku jsou následující: I po rozhodnutí o úpadku trvají účinky spojené s předběžným opatřením nařízeným insolvenčním soudem; insolvenční soud však může i bez návrhu změnit své rozhodnutí o předběžném opatření. V rozsahu, ve kterém není dlužník oprávněn nakládat s majetkovou podstatou, přechází toto právo rozhodnutím o úpadku na insolvenčního správce. Započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je po rozhodnutí o úpadku přípustné, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak. Započtení vzájemných pohledávek není přípustné, jestliže dlužníkům věřitel

- se ohledně své započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem, nebo
- získal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem, nebo
- v době nabytí započitatelné pohledávky věděl o dlužníkově úpadku, anebo
- dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele.

Započtení vzájemných pohledávek není rovněž přípustné v případech stanovených dále IZ nebo předběžným opatřením insolvenčního soudu.

Pokud je možné a žádoucí, umožní soud podnikateli řešení jeho úpadku reorganizací – toto řešení má přinést věřitelům vždy lepší výsledek než konkurs.

Incidenční spory

Incidenčními spory jsou:

- spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek,
- spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5,
- spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela,
- spory na základě odpůrčí žaloby,
- spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem,
- další spory, které zákon označí jako spory incidenční.

Věřitelé a uplatňování pohledávek

Věřitelé, kteří své pohledávky uplatňují podáním přihlášky, se uspokojují v závislosti na způsobu řešení úpadku, a to rozvrhem při konkursu, plněním reorganizačního plánu při reorganizaci nebo plněním při oddlužení, nestanoví-li zákon jinak.

V insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak,

- úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí,
- úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku,
- pohledávky věřitelů z darovacích smluv,

- mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného za veřejné zdravotní pojištění, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před rozhodnutím o úpadku,
- smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku,
- náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí v insolvenčním řízení.

Přihlášky pohledávek a jejich přezkoumání

Mezi náležitosti přihlášky patří obecné náležitosti podání podle OSŘ a dále pak důvod vzniku a výši přihlašované pohledávky.

Přezkumné jednání

Přezkoumání přihlášených pohledávek se děje na přezkumném jednání nařízeném insolvenčním soudem. Termín a místo konání přezkumného jednání určí insolvenční soud v rozhodnutí o úpadku. Dlužníku a insolvenčnímu správci doručí insolvenční soud předvolání k přezkumnému jednání do vlastních rukou, s poučením o nezbytnosti jejich účasti. Přezkoumání pohledávek při přezkumném jednání se děje podle seznamu přihlášených pohledávek.

Majetková podstata

Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení.

Není-li v IZ stanoveno jinak, majetkovou podstatu podle ust. § 205 tvoří zejména

- peněžní prostředky,
- věci movité a nemovité,
- podnik,
- soubor věcí a věci hromadné,
- vkladní knížky, vkladní listy a jiné formy vkladů,
- akcie, směnky, šeky nebo jiné cenné papíry anebo jiné listiny, jejichž předložení je nutné k uplatnění práva,
- obchodní podíl,
- dlužníkovy peněžité i nepeněžité pohledávky, včetně pohledávek podmíněných a pohledávek, které dosud nejsou splatné,
- dlužníková mzda nebo plat, jeho pracovní odměna jako člena družstva a příjmy, které dlužníkovi nahrazují odměnu za práci, zejména důchod, nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, stipendia, náhrady ucházejícího výdělků, náhrady poskytované za výkon společenských funkcí, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci,
- další práva a jiné majetkové hodnoty, mají-li penězi ocenitelnou hodnotu.

Majetkovou podstatu tvoří dále i příslušenství, přírůstky, plody a užitky majetku uvedeného výše.

Naopak do majetkové podstaty nepatří majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí; věci sloužící k podnikání dlužníka však z majetkové podstaty vyloučeny nejsou. Nejčastěji se bude jednat po věci, které dlužník nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny, nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Jak příklad mohou sloužit běžné oděvní součásti a obvyklé vybavení domácnost, snubní prsteny, zdravotnické potřeby a hotové peníze do částky 1 000 Kč.

Konkurs

Konkurs je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají, pokud zákon nestanoví jinak. Účinky prohlášení konkursu nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku.

Prohlášením konkursu se přerušuje likvidace právnické osoby, končí nucená správa, a pokud insolvenční soud nerozhodne jinak, zaniká předběžné opatření, bylo-li nařízeno. Prohlášením konkursu se přeušují některá další řízení.

Procesní úkony bezprostředně navazující na prohlášení konkursu

Neprodleně poté, co nabude účinnosti prohlášení konkursu, zajistí insolvenční správce provedení procesních úkonů a dalších činností, které z prohlášení konkursu vyplývají. Jedná se o následující oprávnění:

- výkon oprávnění nakládat s majetkovou podstatou,
- sestavení a doplnění seznamu přihlášených pohledávek,
- sestavení zprávy o hospodářské situaci dlužníka ke dni prohlášení konkursu
- další povinnosti vyplývající z předpisů daňových, předpisů sociálního zabezpečení, pracovněprávních předpisů, apod.

Zpeněžení majetkové podstaty

Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Za zpeněžení se k tomuto účelu považuje i využití bankovních kont dlužníka a jeho peněžní hotovosti. Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí i úplatné postoupení dlužnických pohledávek; ujednáními, která tomu brání, není insolvenční správce omezen. Smluvními předkupními právy není insolvenční správce při zpeněžení majetkové podstaty vázán.

Nakládání s výtěžkem zpeněžení

Pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené, jakož i náklady, které souvisí se správou majetkové podstaty, se hradí z výtěžku zpeněžení. Po ukončení provozu dlužníkového podniku nesmí být výtěžek zpeněžení použit k podnikatelské nebo jiné výdělečné činnosti ani se souhlasem věřitelského výboru. To nebrání tomu, aby s tímto výtěžkem bylo naloženo tak, že se zhodnotí o úroky nebo jiné přírůstky. Nestačí-li výtěžek zpeněžení ke krytí pohledávek a nákladů souvisejících se správou majetkové podstaty, lze použít prostředků získaných zálohou na náklady insolvenčního řízení nebo zálohou poskytnutou věřitelským výborem. Pokud nepostačují ani prostředky na náklady související se správou majetkové podstaty, rozhodne o pořadí úhrady pohledávky nebo o její poměrné úhradě insolvenční soud na základě návrhu insolvenčního správce.

Zrušení konkursu

Insolvenční soud rozhodne i bez návrhu o zrušení konkursu

- zjistí-li, že nebyl ani dodatečně osvědčen dlužníkuv úpadek; to neplatí, došlo-li již ke zpeněžení podstatné části majetkové podstaty,
- zjistí-li, že zde není žádný přihlášený věřitel a všechny pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň jsou uspokojeny,
- po obdržení zprávy insolvenčního správce o splnění rozvrhového usnesení,
- zjistí-li, že pro uspokojení věřitelů je majetek dlužníka zcela nepostačující; přitom se nepřihlíží k věcem, právům a jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z majetkové podstaty.

Nepatrný konkurs

O nepatrný konkurs jde, jestliže

- dlužníkem je fyzická osoba, která není podnikatelem, nebo
- celkový obrat dlužníka podle zvláštního právního předpisu 46) za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2 000 000 Kč a dlužník nemá více než 50 věřitelů.

Reorganizace

Reorganizací se rozumí zpravidla postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů. Reorganizací lze řešit úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který je podnikatelem; reorganizace se týká jeho podniku. Reorganizace není přípustná, je-li dlužníkem právnická osoba v likvidaci, obchodník s cennými papíry nebo osoba oprávněná k obchodování na komoditní burze podle zvláštního právního předpisu. Reorganizace je naopak přípustná, jestliže celkový obrat dlužníka podle zvláštního právního předpisu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň částku 100,000.000 Kč, nebo zaměstnává-li dlužník nejméně 100 zaměstnanců v pracovním poměru.

Rozhodnutí o návrhu na povolení reorganizace

Návrh na povolení reorganizace, podaný dlužníkem, musí vedle obecných náležitostí podání podle OSŘ obsahovat

- označení dlužníka a osob oprávněných za něho jednat,
- dlužníkovi známé údaje o kapitálové struktuře a majetku osob, které dlužníka ovládají nebo které tvoří s dlužníkem koncern, včetně údaje o tom, zda ohledně některé z těchto osob neprobíhá insolvenční řízení, anebo prohlášení, že není takových osob,
- údaj o způsobu navrhované reorganizace.

K návrhu na povolení reorganizace musí dlužník připojit seznam majetku a seznam závazků, popřípadě prohlášení o změnách, ke kterým v mezidobí došlo v porovnání se seznamy, které v insolvenčním řízení již dříve předložil. Údajem o způsobu reorganizace, obsaženým v návrhu na povolení reorganizace, nejsou osoby sestavující reorganizační plán, ani osoba, která návrh podala, vázány. Rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení reorganizace se doručuje dlužníku, osobě, která návrh podala, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání proti němu může podat pouze osoba, která návrh podala.

Reorganizační plán

Reorganizační plán vymezuje právní postavení dotčených osob v důsledku povolené reorganizace, a to na základě opatření sledujících ozdravení provozu dlužníkovy podniku a uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli. Reorganizační plán se předkládá insolvenčnímu soudu. Po jeho předložení nesmí nikdo až do zprávy o reorganizačním plánu vyvíjet činnost směřující k jeho přijetí nebo odmítnutí. Předkladatel je povinen zdržet se všech činností, které jsou v rozporu s reorganizačním plánem nebo které jinak ovlivňují jeho splnění.

Změny reorganizačního plánu

Navrhovatel reorganizačního plánu může navrhnout jeho změnu, v jejímž důsledku má být účel reorganizace lépe splnitelný. V návrhu popíše účel změny, navrhovaný způsob jejího provedení a dopady změny na jednotlivé skupiny původních věřitelů a na nové věřitele. Návrh změny reorganizačního plánu zveřejní insolvenční soud v insolvenčním rejstříku a na náklady navrhovatele jej doručí zvláště původním i novým věřitelům. Současně stanoví věřitelům lhůtu, ve které mohou změněný plán odmítnout. Tato lhůta nesmí být kratší než 30 dnů ode dne doručení návrhu změn.

Skončení reorganizace

Insolvenční soud zruší rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu do 6 měsíců od jeho účinnosti, zjistí-li, že některému věřiteli byly poskytnuty zvláštní výhody, aniž s tím ostatní věřitelé stejné skupiny souhlasili, nebo že schválení reorganizačního plánu bylo dosaženo podvodným způsobem (např. při zajišťování souhlasů věřitelů s reorganizačním plánem nebo jeho změnou). Insolvenční soud zruší rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu do 3 let od jeho účinnosti, pokud byl dlužník, jeho statutární orgán nebo člen statutárního orgánu pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, kterým dosáhl schválení reorganizačního plánu nebo podstatně zkrátil věřitele.

Přeměna reorganizace v konkurs

Insolvenční soud rozhodne o přeměně reorganizace v konkurs, jestliže

- reorganizace byla povolena na návrh dlužníka a ten její přeměnu v konkurs po tomto povolení navrhl,
- oprávněná osoba nesestaví ve stanovené lhůtě reorganizační plán ani po jejím případném prodloužení insolvenčním soudem nebo předložený reorganizační plán vezme zpět,
- insolvenční soud neschválil reorganizační plán a oprávněným osobám uplynula lhůta k jeho předložení,
- v průběhu provádění reorganizačního plánu dlužník neplní své podstatné povinnosti stanovené tímto plánem nebo ukáže-li se, že podstatnou část tohoto plánu nebude možné plnit,
- dlužník neplatí řádně a včas úroky podle § 171 odst. 4 IZ (jedná se o úročení pohledávek zajištěných insolvenčních věřitelů), nebo v podstatném rozsahu neplní své jiné splatné peněžité závazky, nebo
- dlužník po schválení reorganizačního plánu přestal podnikat, ačkoli podle reorganizačního plánu podnikat měl.

Oddlužení

Dlužník, který není podnikatelem (tedy fyzická osoba nebo podnikající fyzická osoba), může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením. Jiná osoba než dlužník není oprávněna návrh na oddlužení podat. Návrh na povolení oddlužení musí dlužník podat spolu s insolvenčním návrhem. Podá-li insolvenční návrh jiná osoba, lze návrh na povolení oddlužení podat nejpozději do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu dlužníku; o tom musí být dlužník při doručení insolvenčního návrhu poučen. Podáním návrhu na povolení oddlužení nejsou dotčeny účinky spojené s nařízením předběžného opatření insolvenčním soudem.

G. Nejčastější chyby při nakládání s pohledávkami

Chyby už ve fázi předmluvní a smluvní

- **Zajistili jsme si dostatek informací o druhé straně, se kterou smlouvu uzavírá? Ověřili jsme totožnost osoby, která smlouvu podepisuje?**

Je protistrana skutečně podnikatelem? Nejedná neoprávněně? Je dostatečně důvěryhodná? Máme s ní již skutečnosti?

Ověření totožnosti FO slouží občanský průkaz, jeho kopii však můžeme dělat pouze se souhlasem této FO. U PO k ověření slouží aktuální výpis z obchodního rejstříku.

- **Byla smlouva uzavřena správně a podle zákona? Byla smlouva uzavřena ve správném právním režimu?**
- **Byla smlouva uzavřena? Byla smlouva uzavřena v odpovídající formě?**
- **Byla podepsána osobou oprávněnou k jejímu podepsání? Kdo může smlouvu podepsat:**

typ subjektu	statutární orgán	poznámka
veřejná obchodní společnost	každý ze společníků	pokud nejednají podle společenské smlouvy společně
komanditní společnost	komplementáři	osobně ručící společníci
společnost s ručením omezeným	jednatelé	více jednatelů - každý samostatně, pokud společenská smlouva nestanoví jinak
akciová společnost	představenstvo	
družstvo	představenstvo	
ústřední orgán státní správy	představený orgánu	na základě vnitřních předpisů může být pověřen i jeho zástupce
územní samospráva	hejtman, starosta	na základě vnitřních předpisů může být pověřen i jeho zástupce

Smlouvu může také podepsat každý na základě zmocnění skrze plnou moc. Zvláštním případem zmocnění je tzv. prokura, kdy fyzická osoba (obvykle zaměstnanec podnikatele) má zmocnění zapsané v obchodním rejstříku činit všechny právní úkony, k nimž dochází při provozu společnosti. Protistrana také může jednat na základě zastoupení (svým zástupcem). Všechny informace o oprávněných osobách lze získat nahlédnutím do obchodního rejstříku.

- **Byly vhodně použity zajišťovací instrumenty?**
- **Byly vhodně upraveny instituty fakturace, resp. způsoby placení?**
- **Jak byla vyřešena možnost řešení sporů vzniklých ze smlouvy?**
- **Jak byla vyřešena možnost náhrady škody?**
- **Jaká technická zabezpečení proti jednostranné změně smlouvy byla provedena?**

Např. spojení jednotlivých listů smlouvy technickými prostředky (polepkami), parafování všech listů smlouvy, číslování jednotlivých stran včetně dodatků, zmínění počtu stran, dodatků a příloh smlouvy přímo do textu smlouvy, apod.

Chyby v postkontrakční fázi

- Byl dostatečně sledován objem a vývoj pohledávek v čase?
- Nebyl systém řízení pohledávek nastaven nahodile?
- Nezapomnělo se na pohledávky s prošlou dobou splatnosti?

Chyby ve fázi mimosoudního vymáhání

- Byl dlužník upomínán? Jak často? Jak důrazně?
- Byla snaha přimět ho k uznání závazku co do výše (příp. důvodu)?
- Bylo využito některého z institutů mimosoudního vymáhání? Jakého?

Chyby ve fázi soudního vymáhání

- Byla žaloba podána včas?
- Byla žaloba podána k věcně a místně příslušnému soudu?
- Obsahovala žaloba všechny náležitosti?
- Byl správně formulován žalobní petit?
- Byl správně zaplacen soudní poplatek?
- Byly k žalobě doloženy všechny důkazy, resp. byly navrženy takové důkazy, jež jsou k úspěchu v žalobě nutné?

Chyby v insolvenčním řízení

- Byl návrh na insolvenční řízení podán správně? Byl podán k věcně a místně příslušnému soudu?
- Byl správně vyplněn formulář přihlášení pohledávky?

Závěr

S jakými praktickými problémy jste se setkali Vy ve své praxi?

H. Doporučená a použitá literatura

Název	Autor
Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu	Drbohlav, J., Pohl, T.
Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi	Pilátová, J., Richter, J.
Optimalizace pohledávek (nejen) pojišťoven	Hrubešová, M.
Smluvní obchodní právo. Kontrakty.	Marek, K.
Obchodní vztahy a spory	Pospíšilová, A., Pospíšil, M.
Kurs obchodního práva: obchodní závazky	Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol.
Insolventní zákon a předpisy související	Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Páchl, L.
www.wikipedia.org	
www.kpmg.cz	
www.factoring.cz	